

Sociální ekonomika a sociální družstvo

Sociální ekonomika není recept, univerzální cesta ani všelék na bolesti globalizace. Je to způsob chování a myšlení, spojený s pořadím životních hodnot, zaměřený především na podporu rovnoprávného přístupu oslabených a trvale nebo přechodně znevýhodněných k důstojnému životu.

Koncept sociální ekonomiky zahrnuje jako klíčové kritérium „záměr poskytovat prostor k seberealizaci znevýhodněným lidem, poskytovat služby členům nebo místnímu společenství, přispívat k udržitelnému rozvoji spíše než hromadění zisku“. Neziskový sektor klade důraz na to, že členové či vedení si nemohou rozdělit jakýkoli přebytek hospodaření. Ačkoliv sociální ekonomika nevylučuje možnost předem omezeného rozdělení zisku členům, zvláště v družstvech, společný rys těchto dvou přístupů by zde měl být vyzdvižen, protože je obsažen ve všech sociálních podnicích. Společným rysem je požadavek (úplně či částečně) „socializovat“ přebytek hospodaření, tedy znovu ho investovat na rozvoj činností, nebo jej využít pro blaho lidí jiných než těch, kteří řídí organizaci.

Podle dostupných informací patří do skupiny sociálních družstev a podniků v zemích EU přibližně 1 000 000 subjektů, které jsou nositeli 8 - 10% HDP a odpovídajícího počtu pracovních míst. Patří sem nejen družstva a podniky tradičně zaměřené na výrobu a služby, ale již mnoho let také významné bankovní a finanční instituce, vzájemné společnosti, asociace a nadace. Rozhodnutí Rady EU již z 19. ledna 2001 o Směrnici k zaměstnanecké politice pro členské státy (čl. 11 - 2001/63/EC) a další navazující dokumenty, včetně stanovisek EHSV, výroků takových představitelů jako jsou Tony Blair a Romano Prodi, jednoznačně preferují sociální ekonomiku jako příležitost, jak reagovat na negativní dopady globálního obchodu a trhu práce, příležitost reagovat na nové typy poptávky po službách (zejména místních a regionálně vázaných na specifické požadavky vzdělávací, sociální, podnikové, absolventů, seniorů, pro volný čas a nekonečně mnoho dalších).

Také v České republice získává sociální ekonomika postupně významnou pozornost a pozici – zejména zásluhou iniciativy řady nestátních organizací (jak neziskových, tak i podnikatelských subjektů, svazů a sdružení).

SČMVD je napojen na organizaci Družstva Evropa, CECOP Brusel a další mezinárodní propagátory sociální ekonomiky, má své zástupce v Hospodářském a sociálním výboru Evropské komise v Bruselu i v dalších mezinárodních organizacích. Angažuje se v řadě projektů, za zmínku stojí dvojice projektů v rámci Iniciativy Partnerství EQUAL v letech 2005-8. Spolupracuje ve většině iniciativ, v nichž družstvo je typickým a klíčovým představitelem i v aktuální situaci. SČMVD byl v roce 2002 organizátorem historicky první Evropské konference o sociální ekonomice mimo EU 15 (Praha 24. -26. 10. 2002). Zástupci svazu a Družstevní Asociace ČR byli jedinými zástupci, kteří se aktivně zúčastnili Mezinárodní konference ve Strasburgu v listopadu 2008 (<http://www.socialeconomy.eu.org/>) Spolupracovali jsme i na vzniku zprávy pro Evropský parlament předkládané v rámci slyšení v lednu 2009 („Toia Report 2008“ – příloha v dokumentech).

Organizujeme Evropskou konferenci o sociální ekonomice zařazenou do oficiálního programu českého předsednictví v dubnu 2009 (www.seconference.cz)

Další informace je možné čerpat například na stránkách Družstevní Asociace ČR (www.dacr.cz), případně www.socialni-ekonomika.cz vycházejících převážně z prostředí neziskových organizací.

Podle našeho názoru a zkušeností (z podnikatelského hlediska) je startovacím momentem samostatné ekonomické aktivity zdravotně i jinak znevýhodněných motivace k seberealizaci i k vyššímu osobnímu příjmu než jsou důchody a dávky (žijeme v tržním prostředí). Významnou roli hraje důvěra v osobní schopnosti, podpořená kvalifikací v širším (nikoli jen školském) významu. Zaměřujeme se intenzivněji na kategorii osob zdravotně postižených, kde však dodnes chybí sjednocující právní předpis (zákon o rehabilitaci ZP v moderní podobě). K podpoře vzniku a rozvoje sociálního podnikání postrádáme funkční a efektivní spolupráci napříč resorty - nejméně však mezi MPO ČR, MPSV ČR a MMR ČR, kraji.

Přestože sociální ekonomika může vytvořit řádově procenta vhodných a stabilních pracovních míst v hospodářství (hovoří se až o 8% populace v EU zapojených do sociálního podnikání), její propagace ze strany státu je s výjimkou zmíněných několika projektových rámců prakticky nulová. I mezi odborníky (včetně MPSV ČR) není pojem sociální ekonomika chápán jednoznačně a shodně (od zaměňování se sociálními službami, omezováním na neziskový sektor, až po pouhé zaměstnávání zdravotně postižených osob). Prosazujeme základní princip: státní i společenská (politická) podpora subjektu, který bude akceptovat principy/standards sociální ekonomiky (sociálního podniku či družstva) musí být markantní a motivační oproti běžným podnikatelům či zaměstnavatelům, kteří „jen“ respektují zákony.

Pracovní verze standardů je obsahem souboru v příloze ([Standardy 2008](#)), na jejich podobě i rozpracování k rozpoznávacím znakům se stále pracuje v rámci platformy NESEA, jejímiž jsme členy.

Sociální družstvo představuje nejen jeden ze čtyř hlavních pilířů sociální ekonomie, ale také nejnvhodnější formu pro sociálně podnikatelský subjekt - tím, že (zpravidla malá) skupina lidí se společnými zájmy a nese společnou odpovědnost za svá rozhodnutí a svoji prosperitu - a je motivována ke společnému (participativnímu) prospěchu, tj. ke stabilizaci a dlouhodobému rozvoji „své firmy“.

Sociální družstvo v podnikatelské formě je zpravidla malý podnik – právnická osoba podnikající na volném trhu, jejímž cílem je plnit sociální funkci - zpravidla vytvářet ve společném zájmu členů, společníků nebo akcionářů stabilní a konkurenceschopná pracovní místa, přitom plnit současně smysluplnou podnikatelskou roli. Výhodou je zpravidla kreativita, inovativnost, přizpůsobivost změnám. Důležitou roli mají vztahy uvnitř i navenek, sociální kapitál. Případný zisk má být využit k rozvoji firmy, prospěchu členů, není rozdělován jako profit z kapitálového podnikání mezi jeho účastníky v peněžní nebo nepeněžní formě. Hovoří se o demokratickém principu (u družstev) nebo o "ochraně poživatelů výhod" a o "pozitivní externalitě" sociálního družstva/podniku. Legislativu mají např. v Itálii, Francii, Španělsku, Portugalsku, Švédsku a Finsku. EU jej podporuje, považuje za logickou protiváhu podnikání v globálním kapitálovém trhu, které přes všechny proklamace způsobuje vylučování ohrožených skupin osob z volného trhu práce. Forma družstva je jedním z pilířů sociální ekonomie, také v ČR mají družstva více jak stoletou tradici. Existují studie, přehledy, avšak není jednotná direktiva EU, rozmanitost je považována za přednost, z níž přirozeným vývojem vznikají životaschopné modely respektující základní rysy sociálního podnikání.

České právo dosud přívlastek sociální podnik nezná. Ani fakticky ani ex-offo nebyl zatím žádný resort garantem rozvoje tohoto typu ekonomické aktivity.

V zájmu praktické podpory vzniku nových družstev, s důrazem na podporu začleňování zdravotně (i jinak) znevýhodněných osob do vlastní samosprávné ekonomické aktivity realizoval SČMVD k dva vlastní projekty v rámci Iniciativy Partnerství EQUAL ESF: „[Sociální družstvo a podnik](#)“ a „[Podnikání v sociální ekonomice](#)“ v němž spolupracovala některá členská družstva, dále Hospodářská komora ČR a Úřady práce, občanská sdružení. Projekt byl zaměřen na regiony Moravy a Vysočiny. Výstupy z projektů jsou k dispozici na webových stránkách svazu.

SČMVD nabízí členským družstvům i zájemcům informace, podporu a pomoc při vzniku a rozvoji družstev – jak v rozsahu dostupných manuálů a doporučení, tak i při využití zdrojů Evropských strukturálních fondů a Evropského sociálního fondu (ať již v roli žadatelů nebo partnerů).

Vedle toho se svaz zapojil do několika dalších partnerství, převážně zaměřených na podporu začleňování osob se ZP do volného nebo chráněného trhu práce:

„**Zdravotně postižení na trhu práce v Praze**“ společně s [Národní radou zdravotně postižených ČR](#) a dalšími partnery včetně členského družstva [DIPRA Praha](#) v rámci [CIP EQUAL](#)
„**Rehabilitace – aktivity – práce**“ společně s [EDOST Chomutov](#) a mnoha partnery (včetně některých členských družstev svazu) v rámci [CIP EQUAL](#)
„**Pracovní rehabilitace ...**“ společně s [CC-systems Hodonín](#) a dalšími partnery včetně několika členských družstev svazu, v rámci OP RLZ ES
„**HEFAISTOS**“ společně s řadou partnerů, zaměřený na propagaci sociální ekonomie a její postuláty v podmínkách ČR, v rámci [CIP EQUAL](#)